

SISÄLLYS

Esipuhe 1. painokseen	V
Esipuhe 7. painokseen	VI
Lyhenteet	XVIII

1 JAKSO Johdanto

1.1	Vaalilainsäädännön ala	2
1.2	Tarkastelun ulkopuolisista vaalisäännöksistä	6
1.3	Kansanäänestykset	10

2 JAKSO Vaali- ja puoluelainsäädännön kehittyminen

2.1	Yleiskatsaus	16
2.1.1	Vuoden 1906 valtiopäiväjärjestys ja vaalilaki vaalilainsäädäntömme periaatteiden luojana	16
2.1.2	Vaalilainsäädännön yleismuutokset	19
2.2	Äänioikeuden muuttuminen	29
2.2.1	Äänioikeuden edellytykset	29
2.2.2	Äänioikeuden menetysperusteista	40
2.3	Äänioikeuden käyttö	42
2.3.1	Vaalikausi	42
2.3.2	Vaalipäivän ajankohta ja äänestysaika	43
2.3.3	Äänestäminen otteella ja ennakolta	46
2.4	Vaalikelpoisuuden muuttuminen	51
2.4.1	Vaalikelpoisuuden edellytykset	51
2.4.2	Vaalikelpoisuuden menetysperusteista	53
2.5	Vaalipiirit edustajineen ja valtuutettuineen	56
2.6	Ehdokasasettelu ja puolueet	60

3 JAKSO Vaalilaki (714/1998)

A.	Vaalien toimittamisen periaatteita	68
B.	Vaalilain suhde eräisiin muihin lakeihin	71
C.	Tulevien vaalien säännönmukainen aikataulu	76
I OSA	YHTEISET SÄÄNNÖKSET	77
1 luku	YLEISET SÄÄNNÖKSET	77
	1 § Lain soveltamisala	77
	2 § Äänioikeus	78
	3 § Vaalikelpoisuus	88
	4 § Vaalitoimitus	111
	5 § Vaalipiirit eduskuntavaaleissa	111
	6 § Kansanedustajien paikkojen jako vaalipiirien kesken	114
	7 § Vaalipiirit muissa vaaleissa	117
	8 § Äänestysalueet	118
	9 § Ennakköäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat	123
2 luku	VAALIVIRANOMAISET	134
	9 a § Vaaliviranomaisen puolueettomuus	136
	10 § Vaaliasioiden käsittely valtioneuvostossa	141
	11 § Vaalipiirilautakunta	142
	12 § Vaalipiirilautakunnan työskentely	145
	12 a § Aluevaalilautakunta	148
	12 b § Aluevaalilautakunnan työskentely	149
	13 § Kunnan keskuvaalilautakunta	150
	14 § Kunnan keskusvaalilautakunnan työskentely	158
	15 § Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta	161
	16 § Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan työskentely	165
	17 § Vaalitoimitsijat	168
3 luku	ÄÄNIOIKEUSREKISTERI	172
	18 § Äänioikeusrekisterin perustaminen ja tiedot	172
	19 § Äänioikeusrekisteriin merkittävät vaalikohtaiset lisätiedot	181
	20 § Presidentinvaalin äänioikeusrekisterin käyttäminen	182
	21 § Ilmoituskortti	182

22 §	Tiedottaminen Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille	186
23 §	Äänioikeusrekisterin tietojen tarkastaminen	188
24 §	Oikaisuvaatimus	191
25 §	Digi- ja väestötietoviraston päätös	194
26 §	Itseoikaisu	196
27 §	Valitus hallinto-oikeuteen	200
28 §	Äänioikeusrekisterin lainvoimaisuus	202
29 §	Äänioikeusrekisterin käyttö	206
4 luku	EHDOKASASETELUN VIRANOMAISTEHTÄVÄT	210
30 §	Ehdokasasettelu	210
31 §	Ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen	211
32 §	Puolueita koskevat ilmoitukset	212
33 §	Viranomaisen lakimääräiset kokoukset	213
34 §	Asiakirjojen jättämisestä määrääminen ja kuuluttaminen	214
35 §	Velvollisuus asiakirjojen tarkastamiseen	217
36 §	Ehdokashakemusten käsittely ja huomautukset	218
37 §	Ehdokkaiden järjestyksen määrääminen	222
38 §	Vaaliasiamiesten toimenpiteet huomautusten johdosta	224
39 §	Ehdokashakemusten ratkaiseminen	226
40 §	Ehdokashakemusten ratkaisemisen jälkeen tehtävät päätökset	233
41 §	Ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen	236
42 §	Presidentinvaalin ehdokasluettelot	241
43 §	Valtakunnallinen ehdokasrekisteri	242
44 §	Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksisaattaminen	245
45 §	Muutoksenhakukielto	248
5 luku	ENNAKKOÄÄNESTYS	251
46 §	Ennakoäänestysoikeus	252
47 §	Ennakoäänestyksen ajanjakso	256
48 §	Ennakoäänestysajat	257
48 a §	Ennakoäänestystila	261
49 §	Ennakoäänestyksestä tiedottaminen	262
50 §	Ennakoäänestysasiakirjat	263
51 §	Äänestyslippu	264

52 §	Vaalileimasimet	266
53 §	Asiakirjojen ja vaalileimasimien toimittaminen	267
54 §	Kotiäänestyksessä läsnä oleva henkilö	269
55 §	Kotiäänestyksen valmistavat toimenpiteet	270
56 §	Järjestys ennakoäänestyspaikassa	275
57 §	Ennakoäänestyksen aloittaminen ennakoäänestyspaikassa	277
58 §	Äänestäminen ennakoäänestyksessä	279
59 §	Lähetekirje	282
60 §	Ennakoäänestyksen päättämistoimet	284
61 §	Vaaliviranomaisen toimet ennakoäänestyksen loppuksi	286
62 §	Lähetekuorten toimittaminen kunnan keskusvaalilautakunnalle	288
63 §	Ennakoäänestysasiakirjojen tarkastaminen	290
64 §	Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle	297
65 §	Vaalileimasimien palauttaminen	298
66 §	Muutoksenhakukielto ennakoäänestystä koskevassa asiassa	299
5 a luku	KIRJEÄÄNESTYS	300
66 a §	Oikeus kirjeäänestykseen	301
66 b §	Kirjeäänestysasiakirjat	302
66 c §	Kirjeäänestysasiakirjojen tilaaminen	302
66 d §	Kirjeäänestyksen toimittaminen	305
66 e §	Kirjeäänestyksen lähetekuoren postittaminen	307
66 f §	Äänestäjän avustaminen kirjeäänestyksessä	308
66 g §	Kirjeäänestysasiakirjojen tarkastaminen kunnan keskusvaalilautakunnassa	309
6 luku	VAALIPÄIVÄN ÄÄNESTYS	312
67 §	Vaalipäivän äänestyksen toimittaminen	312
68 §	Äänestysaika	313
69 §	Äänestystila	314
70 §	Valmistavat toimenpiteet	314
71 §	Vaaliluettelot ja niiden toimittaminen	317
72 §	Järjestys äänestyspaikalla	320
73 §	Avustaja	324
74 §	Vaalipäivän äänestyksen aloittaminen	326
75 §	Äänestämään ilmoittautuminen	327

	76 §	Äänestämisen vaalipäivänä	330
	77 §	Äänestämisen päättämistoimet	332
	78 §	Vaalipäivän äänestyksen päättäminen ja alustava ääntenlaskenta	333
	79 §	Vaalipöytäkirja	337
	80 §	Tiedottaminen alustavan ääntenlaskennan tuloksesta	339
	81 §	Äänestyslippujen ja vaalipöytäkirjan toimittaminen vaalilautakunnista	340
	82 §	Vaalisalaisuuden turvaaminen pienillä äänestysalueilla	341
	83 §	Muutoksenhakukielto vaaliviranomaisen päätökseen	345
7 luku		VAALIEN TULOKSEN LASKENTA JA VAHVISTAMINEN	346
	84 §	Tuloksen laskennasta vastaavat viranomaiset	347
	85 §	Äänestyslipun mitättömyys	347
	86 §	Ennakoäänten ja kirjeäänten laskenta	352
	87 §	Äänten tarkastuslaskenta	355
	88 §	Ehdokkaiden saamien äänimäärien laskeminen yhteen	356
	89 §	Vaalien tuloksen laskentatapa	357
	90 §	Arvan käyttö	359
	91 §	Vaalien tuloksen määrittäminen eduskuntavaaleissa ja kuntavaaleissa	359
	92 §	Kansanedustajien varaedustajat	361
	93 §	Varavaltuutetut	364
	94 §	Eduskuntavaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen sekä tuloksesta tiedottaminen	366
	95 §	Kuntavaalien tuloksen vahvistaminen ja julkaiseminen sekä tuloksesta tiedottaminen	368
	96 §	Presidentinvaalia, aluevaaleja ja europarlamenttivaaleja koskevat säännökset	369
	97 §	Europarlamentin jäsenen varajäsen	369
	98 §	Vaalien tuloksen merkitseminen pöytäkirjaan	370
	99 §	Asiakirjojen ja tarvikkeiden säilyttäminen	371
8 luku		MUUTOKSENHAKU	374
	100 §	Valituksen kohde	378
	101 §	Valitusoikeus ja valitusperusteet	380
	102 §	Valituksen tekeminen ja käsittely	384
	103 §	Valitusviranomaisen päätös	386
	104 §	Päätöksen tiedoksianto	389

	105 §	Jatkovalitus	392
	106 §	Valituksen johdosta uusittavat vaalit	394
II OSA	VAALIKOHTAISET SÄÄNNÖKSET		397
9 luku	EDUSKUNTAVAALIT		398
		Eduskuntavaalien ajankohta	399
	107 §	Vaalipäivä	399
		Ehdokasasettelua koskevat yleiset säännökset	404
	108 §	Oikeus asettaa ehdokkaita	404
	109 §	Ehdokkaiden enimmäismäärä	406
	110 §	Ehdokkaiden asettaminen ja enimmäismäärä Ahvenanmaan maakunnan vaalipiirissä	407
	111 §	Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla	408
		Puolueiden ehdokkaiden asettaminen	409
	112 §	Jäsenäänestys	409
	113 §	Puolueen sääntöjen soveltaminen jäsenäänestyksessä	412
	114 §	Henkilöiden nimeäminen jäsenäänestykseen	414
	115 §	Äänioikeus jäsenäänestyksessä	416
	116 §	Päätös ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta	417
	117 §	Muutosoikeus	419
	118 §	Jäsenäänestyksestä sopiminen piirijärjestöjen kesken	421
		Valitsijayhdistyksen perustaminen	422
	119 §	Valitsijayhdistyksen jäsenten määrä ja perustamis- asiakirjan laatiminen	422
		Ehdokashakemus eduskuntavaaleissa	424
	120 §	Vaaliasiamiehet	424
	121 §	Ehdokashakemuksen jättäminen	428
	122 §	Puolueen ehdokashakemus	430
	123 §	Ilmoitus vaaliliitosta	437
	124 §	Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus	438
	125 §	Ilmoitus yhteislistasta	439
		Kansanedustajan valtakirja	442
	126 §	Valtakirjan kaava	442

10 luku	PRESIDENTINVAALI	444
	Presidentinvaalin ajankohta	447
	127 § Vaalipäivä	447
	Ehdokasasettelu presidentinvaalissa	449
	128 § Oikeus asettaa ehdokas	449
	129 § Puolueen ehdokkaan asettaminen	451
	130 § Valitsijayhdistyksen perustaminen	454
	Ehdokashakemus presidentinvaalissa	456
	131 § Vaaliasiamiehet	456
	132 § Ehdokashakemuksen jättäminen	457
	133 § Puolueen ehdokashakemus	458
	134 § Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus	459
	135 § Tiedonanto ehdokkaista	460
	136 § Ainoan ehdokkaan valinta presidentiksi	460
	Ensimmäinen vaali	461
	137 § Vaalipiireissä annetut äänet	461
	138 § Presidentin valituksi tuleminen	461
	139 § Toista vaalia koskeva kuulutus	464
	Toinen vaali	464
	140 § Äänestyslippu	464
	141 § Vaalipiireissä annetut äänet	465
	142 § Presidentin valituksi tuleminen	465
	Vaalimenettelyn uudelleen aloittaminen	466
	143 § Presidenttiehdokkaan tai presidentiksi valitun pysyvä estyneisyys tai kuolema	466
10 a luku	ALUEVAALIT	469
	Aluevaalien ajankohta	471
	143 a § Aluevaalien vaalipäivä	471
	Ehdokasasettelu aluevaaleissa	472
	143 b § Aluevaaleissa valittavien valtuutettujen määrästä kuuluttaminen	472
	143 c § Oikeus asettaa ehdokkaita aluevaaleissa	473
	143 d § Puolueiden ehdokkaiden asettaminen aluevaaleissa	474
	143 e § Valitsijayhdistyksen perustaminen aluevaaleja varten	475

Ehdokashakemus aluevaaleissa	476
143 f § Vaaliasiamiehet aluevaaleissa	476
143 g § Ehdokashakemuksen jättäminen aluevaaleissa	477
143 h § Puolueen ehdokashakemus aluevaaleissa	477
143 i § Ilmoitus vaaliliitosta aluevaaleissa	480
143 j § Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus aluevaaleissa	480
143 k § Ilmoitus yhteislistasta aluevaaleissa	481
Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen	481
143 l § Vaalien tuloksen vahvistaminen aluevaaleissa	481
143 m § Varavaltuutettujen valitseminen	483
11 luku KUNTAVAALIT	484
Osa 1: Vaalilain kuntavaaleja koskevat vaalikohtaiset säännökset	484
Kuntavaalien ajankohta	484
144 § Vaalipäivä	484
Ehdokasasettelu kuntavaaleissa	487
145 § Valittavien valtuutettujen määrästä kuuluttaminen	487
146 § Oikeus asettaa ehdokkaita	488
147 § Ehdokkaiden enimmäismäärä	488
148 § Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla	489
149 § Puolueiden ehdokkaiden asettaminen	489
150 § Valitsijayhdistyksen perustaminen	490
Ehdokashakemus kuntavaaleissa	491
151 § Vaaliasiamiehet	491
152 § Ehdokashakemuksen jättäminen	491
153 § Puolueen ehdokashakemus	492
154 § Ilmoitus vaaliliitosta	493
155 § Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus	493
156 § Ilmoitus yhteislistasta	494
Täydentävät säännökset	494
157 § Valtuutettujen valitseminen vaaleja toimittamatta	494
158 § Täydennysvaalit	497
159 § Uusi aika vaaleja varten	498
Osa 2: Kuntavaaleja koskevat kuntarakennelain säännökset	499
1. Yleistä kuntajaon muuttamisesta	499

2.	Kuntajaon muutos ja kuntavaalit	500
2.1.	Kuntajaon muutoksen huomioon ottaminen säännön- mukaisissa kuntavaaleissa	500
2.1.1.	Kuntajaon muutos kuntien yhdistyessä	500
2.1.2.	Kuntajaon muutos siirrettäessä kunnan osa toiseen kuntaan	502
2.2.	Valtuuston muodostaminen kesken vaalikauden	503
3.	Kuntajaon muutoksesta tehdyn valituksen vaikutus kuntavaaleihin	505
4.	Täydennysvaalit	507
12 luku	EUROPARLAMENTTIVAALIT	508
Osa 1:	Euroopan unionin vaalisäädös	510
Osa 2:	Vaalilain europarlamenttivaaleja koskevat vaalikohtaiset säännökset	519
	Europarlamenttivaalien ajankohta	519
	160 § Vaalipäivä	519
	Äänioikeuden käyttäminen	519
	161 § Kielto äänestää useammin kuin kerran	520
	162 § Digi- ja väestötietoviraston ilmoitusvelvollisuus	521
	Valittavien jäsenten määrä ja vaalikelpoisuus	522
	163 § (Kumottu)	522
	164 § Vaalikelpoisuus sekä jäsenyyden esteenä olevat virat ja toimet	522
	Ehdokasasettelu europarlamenttivaaleissa	526
	165 § Oikeus asettaa ehdokkaita	526
	166 § Ehdokkaiden enimmäismäärä	526
	167 § Kielto olla ehdokkaana useammalla listalla	526
	168 § Puolueiden ehdokkaiden asettaminen	527
	169 § Valitsijayhdistyksen perustaminen	530
	Ehdokashakemus europarlamenttivaaleissa	530
	170 § Vaaliasiamiehet	531
	171 § Ehdokashakemuksen jättäminen	531
	172 § Puolueen ehdokashakemus	532
	173 § Ilmoitus vaaliliitosta	533
	174 § Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus	533

175 §	Ilmoitus yhteislistasta	534
	Eräät ehdokasasetteluun liittyvät viranomaistehtävät	534
176 §	Ilmoitus kaksoisehdokkuudesta	534
177 §	Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisen vaalikelpoisuuden tarkistaminen	536
177 a §	Suomen kansalaisen vaalikelpoisuuden tarkistamista koskevien tietojen antaminen	537
	Vaalien tuloksen laskenta ja vahvistaminen	537
178 §	Vaalipiireissä annetut äänet	537
179 §	Vaalien tuloksen vahvistaminen	538
180 §	(Kumottu)	538
181 §	Vaalien tuloksen julkaiseminen	538
182 §	Euroopan parlamentin jäsenen valtakirjan kaava	539
III OSA	ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	540
13 luku	TÄYDENTÄVÄT SÄÄNNÖKSET	540
183 §	Kielto hakea muutosta puolueen päätökseen	540
184 §	Vaaliasiamiesten ja vaalitarkkailijoiden läsnäolo-oikeus	542
185 §	Vaaliviranomaisen rikosoikeudellinen vastuu	546
186 §	Rikokset vaaleissa	549
187 §	Otteen tai jäljennöksen antaminen	553
188 §	Kustannusten jako vaaliviranomaisten välillä	553
189 §	Vaalipäivän ja määräpäivän siirtyminen	556
190 §	Vammaisten kuljetuspalvelut	558
191 §	Jäsenjärjestösuhteessa olevat puolueet	559
192 §	Ahvenanmaan valtionviraston toimivalta	564
193 §	Kaavat	564
194 §	Ehdokasasettelun aikataulu poikkeuksellisena aikana toimitettavissa vaaleissa	565
195 §	Tarkemmat säännökset	566
14 luku	VOIMAANTULO- JA SIIRTYMÄSÄÄNNÖKSET	567
196 §	Voimaantulo	567
197 §	Siirtymäsäännökset	567

4 JAKSO Puoluelaki (10/1969)

Puoluelaki 10.1.1969/10	576
1 § Puolue ja puolerekisteri	576
2 § Puolueen rekisteröinti	577
3 § Rekisteröintihakemus	582
4 § Puolueen nimi	584
5 § Ilmoitus puolueen sääntömuutoksesta	585
6 § Puolueen poistaminen rekisteristä	586
7 § Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus	587
7 a § Hallituksen jäsenen asuinpaikka	588
8 § Tuki puolueelle ja puolueyhdistykselle	588
8 a § Tuki puolueen lähiyhteisölle	593
8 b § Tukea koskevat rajoitukset	594
8 c § Ajantasainen ilmoitus	598
9 § Valtionavustus	601
9 a § Kirjanpito	604
9 b § Ilmoitettavat tiedot vaalikampanjan kuluista ja rahoituksesta	606
9 c § Tilintarkastus	612
9 d § Tilinpäätösasiakirjojen toimittaminen	614
9 e § Valvonta	615
9 f § Ilmoitusrekisteri ja sen tietojen julkisuus	620
10 § Tasapuolisuusvaatimus	621
11 § Takaisinperintä	623
12 § Tarkemmat säännökset	624
13 § Voimaantulo ja siirtymäsäännös	624
Liite Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 24.4.2009/273	627
Lähdeluettelo	633
Asiahakemisto	637
Oikeustapaushakemisto	667